Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
MICHAL BOBEK
esitatud 15. novembril 2018 [1]

Kohtuasi C-590/17

Henri Pouvin
Marie Dijoux
versus
Electricité de France (EDF)

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Cour de cassation (Prantsusmaa))

Eelotsusetaotlus – Direktiiv 93/13/EMÜ – Ebaõiglased tingimused müüja või teenuste osutaja ja tarbija vahel sõlmitud tarbijalepingutes – Mõiste „müüja või teenuste osutaja“ – Mõiste „tarbija“ – Tööandja ning töötaja ja tema abikaasa vahel sõlmitud laenuleping eluaseme ostmiseks

I. Sissejuhatus

1. H. Pouvin ja M. Dijoux sõlmisid hüpoteeklaenulepingu H. Pouvini tööandja Electricité de France'iga (edaspidi „EDF“). Laenuleping sisaldas automaatse lõppemise klauslit: kui laenuvõtja lakkab olemast nimetatud äriühingu töötaja, tuleb laen kohe tagasi maksta.

2. Kui H. Pouvin äriühingust lahkus, pöördus EDF hagiga kohtusse, et laen tagasi saada. H. Pouvin ja M. Dijoux vaidlesid vastu, et vastavalt siseriiklikele õigusnormidele, millega on üle võetud nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiiv 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes [2], on lepingu automaatse lõppemise klausel ebaõiglane. EDF aga on seisukohal, et direktiiv 93/13 ei ole kohaldatav, sest ta ei ole selle direktiivi tähenduses „müüja või teenuste osutaja“.

3. Kes on „müüja või teenuste osutaja“? Kuigi Euroopa Kohus on mõistet „müüja või teenuste osutaja“, samuti mõistet „tarbija“ korduvalt tõlgendanud, on käesolevas asjas tekkinud veel üks nende mõistetega seotud analüüsimata mõõde: kas äriühing, kui ta annab oma töötajatele laene (või osutab neile muid teenuseid), mis ei ole seotud tema kutsealase pädevuse põhivaldkonnaga, tegutseb „müüja või teenuste osutajana“ ning kas tema töötajaid saab selles olukorras pidada „tarbijateks“?

1 Algkeel: inglise.

2 EÜT 1993, L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288.

II. Õiguslik raamistik

4. Direktiivi 93/13 põhjenduses 10 on märgitud, et „tarbijat saab tõhusamalt kaitsta, kui ebaõiglaste tingimuste suhtes võetakse vastu ühtsed õigusnormid; kõnealuseid õigusnorme tuleks kohaldada müüjate või teenuste osutajate ning tarbijate vahel sõlmitud kõigi lepingute suhtes; seetõttu tuleb käesoleva direktiivi reguleerimisalast muu hulgas välja jätta töölepingud, pärimisõigust ja perekonnaõigust käsitlevad lepingud ning lepingud, mis on seotud äri- või täisühingute asutamise ja töö korraldamisega“.

5. Direktiivi 93/13 artikli 1 lõikes 1 on sätestatud: „[k]äesoleva direktiivi eesmärk on ühtlustada liikmesriikide õigus- ja haldusnormid, mis käsitlevad ebaõiglasi tingimusi müüja või teenuste osutaja ning tarbija vahel sõlmitud lepingutes.“

6. Direktiivi artikkel 2 sisaldab järgmisi määratlusi:

„[…]

b) *tarbija* – füüsiline isik, kes käesoleva direktiiviga hõlmatavate lepingute raames toimib eesmärkidel, mis ei ole seotud tema kaubandus-, majandus- ega kutsetegevusega;

c) *müüja või teenuste osutaja* – füüsiline isik, kes käesoleva direktiiviga hõlmatavate lepingute raames toimib eesmärkidel, mis on seotud tema kaubandus-, majandus- või kutsetegevusega, olenemata sellest, kas ettevõte on era- või riigiomanduses.“

7. Direktiivi artikli 3 lõike 1 kohaselt loetakse „[l]epingutingimus, mille suhtes ei ole eraldi kokku lepitud, […] ebaõiglaseks, kui see on vastuolus heausksuse tingimusega ning kutsub esile lepinguosaliste lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste olulise tasakaalustamatuse, mis kahjustab tarbijat.“

III. Faktilised asjaolud, menetlus ja eelotsuse küsimused

8. Aprillis 1995 andis EDF H. Pouvinile ja tema abikaasale M. Dijoux'le (edaspidi „kassaatorid“) laenu. Sel ajal oli H. Pouvin nimetatud äriühingu töötaja. Selle, neile kodu soetamise rahastamiseks antud laenu summa oli 57 625,73 eurot, mis tuli tagasi maksta 240 kuumaksena kahe kümneaastase tagasimakseperioodi jooksul vastavate intressimääradega 4,75% ja 8,75%. Laen anti eluaseme soetamise abikava raames, mida reguleeris liikmesriigi tasandil 13. juuli 1979. aasta seadus nr 79-596 eluasemelaenu võtjate teavitamise ja kaitse kohta kinnisvarasektoris (loi n° 79-596 du 13 juillet 1979 relative à l'information et à la protection des emprunteurs dans le domaine immobilier).

9. Laenulepingu artiklis 7 oli ette nähtud, et kui laenuvõtja mis tahes põhjustel lakkab kuulumast EDFi töötajate hulka, lõpeb leping automaatselt selle sündmuse kuupäeval (edaspidi „automaatse lõppemise klausel“). Seetõttu muutub laenuks antud põhisumma töölepingu lõpetamise korral kohe sissenõutavaks, isegi kui laenuvõtja on kõik enda kohustused täitnud.

10. H. Pouvin lahkus 1. jaanuaril 2002 äriühingust töölt. Seejärel lõpetasid kassaatorid laenumaksete tasumise.

11. EDF pöördus 5. aprillil 2012 kassaatorite vastu hagiga tribunal de grande instance de Saint-Pierre de la Réunioni (Réunioni Saint-Pierre'i esimese astme kohus, Prantsusmaa) poole, nõudes 50 238,37 eurot, mis vastas tagasi maksta jäänud põhisummale, intressile alates 1. jaanuarist 2002 ning 3517 eurole leppetrahviklausli alusel.

12. Nimetatud kohus asus 29. märtsi 2013. aasta kohtuotsuses seisukohale, et automaatse lõppemise klausel on ebaõiglane. Ta jättis rahuldamata EDFi nõude tunnistada leping automaatselt lõppenuks. Nimetatud kohus tunnistas laenulepingu siiski lõppenuks põhjusel, et kassaatorid jätsid tagasimaksekohustuse täitmata.

13. Cour d'appel de Saint-Denis de la Réunion (Réunioni Saint-Denis' apellatsioonikohus, Prantsusmaa) tühistas 12. septembril 2014 oma otsusega 29. märtsi 2013. aasta kohtuotsuse. Nimetatud kohus leidis, et EDF on andnud kõnealuse laenu üksnes kui tööandja, mitte kui „müüja või teenuste osutaja". See, et EDFil on osakond, mis haldab töötajatele laenude andmist, ei puutu nimetatud kohtu sõnul asjasse. Sellest järeldusest hoolimata leidis nimetatud kohus samuti, et automaatse lõppemise klausel ei ole tühine ega ebaõiglane, sest see on osa lepingust, mis annab töötajale eeliseid, mis tasakaalustavad automaatse lõppemise klauslit. Nii otsustas see kohus, et lepingu automaatse lõppemise klausel rakendus 1. jaanuaril 2002. Ta mõistis kassaatoritelt EDFi kasuks välja 50 238,37 eurot, millele lisandusid alates 1. jaanuarist 2002 kumuleerunud aastane intress määraga 6%, millest on maha arvatud varem tagasi makstud summad, ning 3517 eurot leppetrahviklausli alusel pluss seadusega ette nähtud viivis alates samast kuupäevast.

14. Kassaatorid pöördusid selle otsuse peale kassatsioonkaebusega Cour de cassationi (Prantsusmaa kassatsioonikohus) poole, kes on eelotsusetaotluse esitanud kohus. Kuna vaidluse lahendamine oleneb direktiivi 93/13 tõlgendamisest, peatas nimetatud kohus menetluse ja taotles Euroopa Kohtult eelotsust järgmistes küsimustes:

„1. Kas [direktiivi 93/13] artiklit 2 tuleb tõlgendada nii, et kui äriühing nagu EDF annab töötajale kodu soetamise abirahastu raames hüpoteeklaenu, mida on õigus saada ainult äriühingu töötajatel, toimib ta müüja või teenuste osutajana?

2. Kas [direktiivi 93/13] artiklit 2 tuleb tõlgendada nii, et kui äriühing nagu EDF annab niisuguse hüpoteeklaenu oma töötaja abikaasale, kes ei ole selle äriühingu töötaja, vaid solidaarne kaaslaenuvõtja, toimib ta teenuseosutajana?

3. Kas [direktiivi 93/13] artiklit 2 tuleb tõlgendada nii, et äriühingu nagu EDF töötaja, kes on võtnud äriühingult kinnisvaralaenu, toimib tarbijana?

4. Kas [direktiivi 93/13] artiklit 2 tuleb tõlgendada nii, et selle töötaja abikaasa, kes sõlmib sama laenulepingu mitte äriühingu töötaja, vaid solidaarse kaaslaenuvõtja staatuses, toimib tarbijana?"

15. Kassaatorid, EDF, Kreeka ja Prantsusmaa valitsused ning Euroopa Komisjon on esitanud kirjalikud seisukohad. Nimetatud menetlusosalised, v.a kassaatorid, esitasid 12. septembril 2018 peetud kohtuistungil suulised seisukohad.

IV. Hinnang

16. Cour de cassation (Prantsusmaa kassatsioonikohus) soovib oma neljas küsimuses teada, kas juhul, kui EDFi-sugune tööandja annab töötajale ja tema abikaasale (kes ei ole tema töötaja) nende eluasemeks oleva kinnisvara soetamiseks hüpoteeklaenu, võib see äriühing liigituda „müüjaks või teenuste osutajaks" ja kassaatorid liigituda „tarbijateks" direktiivi 93/13 artikli 2 punktide b ja c tähenduses.

17. Sellele küsimusele vastamiseks analüüsin esiteks üldiselt mõisteid „müüja või teenuste osutaja" ja „tarbija" ning seega ka direktiivi 93/13 kohaldamisala ulatust (A). Seejärel käsitlen esimest ja teist küsimust koos: kas EDFi saab käesoleva juhtumi asjaoludel pidada „müüjaks või teenuste osutajaks" (B)? Lõpuks asun kolmanda ja neljanda küsimuse juurde: kas kassaatoreid saab pidada direktiivi tähenduses „tarbijateks" (C)?

A. Mõisted „tarbija“ ning „müüja või teenuste osutaja“

18. Kõigepealt tuleb rõhutada, et direktiivi 93/13 kohaldamisala ei ole selles direktiivis määratletud loeteluga *lepinguliikide* ega vastavate lepingute *eseme* kohta. Selle direktiivi kohaldamisala saab hoopis tuletada direktiivi artikli 1 lõikest 1: direktiiv on kohaldatav „müüja või teenuste osutaja ning tarbija vahel sõlmitud lepingute[le]“. Mõisted „müüja või teenuste osutaja“ ja „tarbija“ on omakorda määratletud artikli 2 punktides b ja c selle kaudu, kas isik toimib eesmärkidel, mis on või ei ole seotud tema kaubandus-, majandus- või kutsetegevusega.[3] Seega on direktiivis 93/13 kindlaks määratud, millised lepingud selle kohaldamisalasse kuuluvad, selle kaudu, *kellena lepingupooled tegutsevad*.

19. Samamoodi tuleb toonitada, et käesolev juhtum puudutab nimetatud esimest astet: eelotsusetaotluse esitanud kohus on küsinud, kas vaidlusaluse laenulepingu pooli saab pidada direktiivi 93/13 tähenduses vastavalt „tarbijateks“ ja „müüjaks või teenuste osutajaks“, mille tulemusel oleks direktiiv kohaldatav. Seega puudutavad need küsimused ainult selle hindamist, kellena kassaatorid ja EDF on tegutsenud, vastavalt direktiivi artikli 2 punktides b ja c sätestatud määratlusele. Euroopa Kohtu menetluses olev juhtum ei puuduta aga kõnealuse laenulepingu tingimuse (eba)õigluse hindamist. Sisuline hinnang selle kohta tuleb anda direktiivi artikli 3 alusel.

20. Seda esmast selgitust arvesse võttes saab senisest Euroopa Kohtu praktikast tuletada mitu juhtnööri, millest selle hinnangu andmisel juhinduda.

21. Esiteks tuleb direktiivi 93/13 kohaldamisala mõistete „tarbija“ ja „müüja või teenuste osutaja“ kaudu hinnates tugineda *funktsionaalsuse* kriteeriumile. See tähendab, et mõisteid „müüja või teenuste osutaja“ ja „tarbija“ tuleb hinnata selle põhjal, kas lepinguline suhe on tekkinud niisuguse tegevuse käigus, „mis on seotud“ või „ei ole seotud“ kaubandus-, majandus- või kutsetegevusega.[4]

22. Teiseks tuleb seda hinnata *konkreetselt*, võttes arvesse, kellena lepingupooled on selle lepingu sõlminud. See tähendab, et „tarbija“ ja „müüja või teenuste osutaja“ staatus ei ole kindlaks määratud: üks ja sama isik võib liigituda üheks või teiseks, olenevalt konkreetse lepingu kontekstist.[5] Nagu Euroopa Kohus on juba kinnitanud, tähendab see, et seda tuleb tingimata analüüsida igal korral eraldi.[6]

23. Kolmandaks tuleb mõisteid „tarbija“ ja „müüja või teenuse osutaja“ hinnata *objektiivselt*. Seda, kas isiku saab liigitada kõnealuses lepingusuhtes „tarbijaks“ või „müüjaks või teenuste osutajaks“, tuleb kaaluda eespool nimetatud funktsionaalsuse kriteeriumi objektiivse, üldistatud hindamise kaudu.[7] Teisisõnu ei tohi see, kas isikul õigupoolest ei olegi teavet või on tema teadmised tegelikult kõrgemal tasemel, tal on suurem majanduslik mõjukus, spetsialiseerumine või ettevalmistus, mõjutada analüüsi küsimuses, kas lepingupoole tegutsemine on või ei ole direktiivi 93/13 artikli 2 punktide b ja c tähenduses seotud tema kaubandus-, majandus- või kutsetegevusega.[8]

3 30. mai 2013. aasta kohtuotsus Asbeek Brusse ja de Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341, punkt 30) ja 15. jaanuari 2015. aasta kohtuotsus Šiba (C-537/13, EU:C:2015:14, punkt 21).

4 Vt selle kohta 17. mai 2018. aasta kohtuotsus Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen (C-147/16, EU:C:2018:320, punkt 55). Vt samuti 19. novembri 2015. aasta kohtumäärus Tarcău (C-74/15, EU:C:2015:772, punkt 27); 14. septembri 2016. aasta kohtumäärus Dumitraș (C-534/15, EU:C:2016:700, punkt 32) ja 27. aprilli 2017. aasta kohtumäärus Bachman (C-535/16, EU:C:2017:321, punkt 36).

5 3. septembri 2015. aasta kohtuotsus Costea (C-110/14, EU:C:2015:538, punkt 20).

6 Vt analoogia alusel 4. oktoobri 2018. aasta kohtuotsus Kamenova (C-105/17, EU:C:2018:808, punkt 37). Vt samuti 3. septembri 2015. aasta kohtuotsus Costea (C-110/14, EU:C:2015:538, punktid 22 ja 23).

7 Seoses mõistega „tarbija“ vt 3. septembri 2015. aasta kohtuotsus Costea (C-110/14, EU:C:2015:538, punkt 21). Vt samuti 19. novembri 2015. aasta kohtumäärus Tarcău (C-74/15, EU:C:2015:772, punkt 27); 14. septembri 2016. aasta kohtumäärus Dumitraș (C-534/15, EU:C:2016:700, punkt 36) ja 27. aprilli 2017. aasta kohtumäärus Bachman (C-535/16, ei avaldata, EU:C:2017:321, punkt 36).

8 Kui see on nii, saaks tarbijakaitsealaseid õigusnorme kasutada otsekui kilbina, mis kaitseks suurte äriühingute ebapädevaid õigusosakondi, aga ka justkui mõõgana, millega raiutakse ära õiguskaitse nendelt tarbijatelt, kes on teistest teadlikumad ja terasemad.

24. Milline täpselt on siis kriteerium, kui neid üldisi nõuded silmas pidada? Euroopa Kohtu menetluses on seisukohti väljendanud menetlusosalised esile tõstnud mitu kaalutlust, mis minu arvates ei ole täiesti asjakohased otsustamaks, kellena iga lepingupool lepingu sõlmis. Näiteks väitsid kassaatorid, et EDFil on *spetsiaalne osakond*. See tõendaks, et EDF tegutseb müüjana või teenuste osutajana, sest tal on vastavad eriteadmised ja organisatsiooniüksus. Samuti tegeleb EDF sedalaadi lepingute läbirääkimisega *regulaarselt*. Ka Kreeka ja Prantsusmaa valitsused on märkinud, et spetsiaalse talituse olemasolu EDFi struktuuris näitab, et kassaatorid on teabe ja läbirääkimispositsiooni poolest *nõrgemas olukorras*. Mõlemad valitsused, samuti komisjon on viidanud Euroopa Kohtu praktikale, mille kohaselt süvendab *pooltevahelise ebavõrdsuse* tagajärgi see, kui vaidlusalune leping puudutab üht tarbija põhivajadust. Käesoleval juhul puudutab see elukoha soetamist (endale eluaseme saamiseks) ja summasid, mis on tarbija eelarves üks kõige olulisemaid kululiike, õiguslikust seisukohast aga on tegemist lepinguga, millele on üldjuhul kohaldatav keerukas siseriiklik regulatsioon, mida üksikisikud sageli ei tunne.[9]

25. Minu arvates võib olla otstarbekas tõsta esile erinevus kolme eri liiki kaalutluste vahel: 1) direktiivi kohaldamisala piiritlemise kriteeriumid (kellena pooled lepingu sõlmisid?); 2) lepingutingimuste õigluse sisulise hindamisega seotud kriteeriumid (kas konkreetne tingimus selles lepingus on ebaõiglane?); ja 3) põhjused, miks direktiiviga kaitse kehtestati (millised probleemid oli vaja lahendada?).

26. Kui alustada alapunktist 3, on direktiiviga 93/13 ette nähtud kaitse põhieeldusel, et suhetes „müüja või teenuste osutajaga“ on tarbija „ebasoodsas olukorras, kuna *ta on tavaliselt* teisest lepingupartnerist, vähem informeeritud, majanduslikult nõrgemal positsioonil ja õigusküsimustes vähem kogenud“.[10] Selles kajastub kogu direktiivi ülesehituse aluspõhimõte: eesmärk on rakendada kaitsesüsteem, mis rajaneb eeldusel, et „tarbija on suhetes müüja või teenuste osutajaga nõrgemal läbirääkimispositsioonil ja omab vähem teavet“.[11] Üldiselt viib see „selleni, et tarbija nõustub müüja või teenuste osutaja eelnevalt välja töötatud tüüptingimustega, ilma et tal oleks võimalik mõjutada nende sisu“.[12]

27. Käesolevas asjas esitatud seisukohtadest, mis on seotud pooltevahelise ebavõrdsuse ja kassaatorite nõrgema seisundiga teabe ja läbirääkimispositsiooni osas, nähtub, et eespool nimetatud kriteeriumide kohaldamise tulemused vastavad direktiivi 93/13 eesmärgile, milleks on kaitsta. Samamoodi kinnitab spetsiaalse osakonna olemasolu ja see, et lepinguid sõlmitakse regulaarselt, direktiivi eeldust, et isikud, kes vastavad direktiivi artikli 2 punktis c ette nähtud määratluse funktsionaalsuse ja objektiivsuse kriteeriumile, on tugevamal positsioonil.

28. Need laiemad aluspõhjused ei ole siiski kriteerium, mis peab olema igal korral täidetud. Niisiis ei ole need kaalutlused ise määravad selle tuvastamisel, kas EDF on tegutsenud „müüja või teenuste osutajana“, s.o eesmärkidel, mis on seotud tema majandus-, kaubandus- või kutsetegevusega.

29. Direktiivi 93/13 kohaldatavuse kindlakstegemine ei olene ju lepingupoolte positsioonide tasakaalu suhtelisest analüüsist vastavalt nende teadmistele, spetsialiseerumisele või majanduslikule jõule. Liidu seadusandja on selle tasakaalu analüüsi juba õigusaktides ette näinud. Ta on teinud seda *üldistuse* kaudu: nendel, kes tegutsevad väljaspool oma majandus-, kaubandus- või kutsetegevust, on harilikult vähem teadmisi ja eeskätt on nende läbirääkimispositsioon nõrgem, kui müüja või teenuste osutaja on lepingutingimused eelnevalt välja töötanud, sest nad ei suuda nende tingimuste sisu mõjutada. Mõistete „müüja või teenuste osutaja“ kui ka „tarbija“ laialdane määratlemine funktsionaalsuse ja objektiivsuse kriteeriumi põhjal on ju seotud selle, kaitsmist puudutava eesmärgiga. Siiski ei ole selle näol tegu tingimusega, millest lähtudes määratakse kindlaks, kes on ühelt poolt müüja või teenuste osutaja ja teiselt poolt tarbija.

9 Need kaalutlused tulenevad 30. mai 2013. aasta kohtuotsusest Asbeek Brusse ja de Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341, punkt 32).

10 4. oktoobri 2018. aasta kohtuotsus Kamenova (C-105/17, EU:C:2018:808, punkt 34). Kohtujuristi kursiiv.

11 30. mai 2013. aasta kohtuotsus Asbeek Brusse ja de Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341, punkt 31).

12 30. mai 2013. aasta kohtuotsus Asbeek Brusse ja de Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341, punkt 31).

30. Asun alapunktiga 2 seotud kaalutluste juurde: see, kas poolte lepingulised õigused ja kohustused on olulisel määral tarbija kahjuks tasakaalust väljas, ning ka see, kas mõni direktiivi 93/13 lisas loetletud tingimus on täidetud, on lepingu õigluse sisulise hindamisega seostuvad küsimused. Jällegi ei ole need – kindlasti mitte otseselt – seotud lepingupoolte staatusega.

31. Niisiis jäävad alapunktis 1 osutatud küsimuses, kas tegu on või ei ole tarbijalepinguga, ainsateks määravateks kriteeriumideks lihtsalt kaks kumuleeruvat tingimust.[13] Nimelt: a) kas on olemas leping ja b) kas üks pooltest on sõlminud selle lepingu eesmärkidel, mis *ei ole seotud* tema majandus-, kaubandus- või kutsetegevusega (st on tarbija), ja teine pool *eesmärkidel, mis on seotud* tema majandus-, kaubandus- või kutsetegevusega (st on müüja või teenuste osutaja).

32. Hinnangu andmine selle kohta, kas isik toimib eesmärkidel, mis on seotud tema majandus-, kaubandus- või kutsetegevusega, eeldab kõikide asjasse puutuvate faktiliste jm asjaolude kontrollimist.[14] Seoses sellega on Euroopa Kohus hiljuti kohtuasjas Kamenova tehtud otsuses loetlenud rea suunavaid kriteeriume, mis võivad osutuda asjakohaseks seoses küsimusega, kas internetis kaupu müüvat *füüsilist* isikut võib pidada direktiivide 2005/29/EÜ ja 2011/83/EL tähenduses[15] „müüjaks või teenuste osutajaks“. Euroopa Kohus on loetlenud vähemalt üheksa tegurit. Selle tuvastamisel, kas isikut saab pidada „ettevõtjaks“ või „kauplejaks“, mis on määratletud nendes direktiivides samalaadselt nagu mõiste „müüja või teenuste osutaja“ direktiivis 93/13, võivad suunavate (ent mitte teisi välistavate ega ammendavate) kriteeriumide hulka kuuluda sellised asjaolud nagu organiseeritus, tulunduslikkus, oskusteadmised või tegevuse regulaarsus.[16]

33. Vahest tuleks rõhutada, nagu tegi Euroopa Kohus sellele loetelule eelnenud punktis, et nendest elementidest võib olla kasu (ikka veel suhteliselt uudsel) internetiturul tegutseva füüsilise isiku kui „müüja või teenuste osutaja“ staatuse hindamisel. Sellegipoolest ei tohi seda loetelu pidada kontrollnimestikuks, millest lähtudes on vaja kontrollida iga nõude täidetust.

34. Käesolev juhtum aga on mõnevõrra teistsugune, sest see puudutab *juriidilist* isikut, kes, nagu ma käesoleva ettepaneku B jaos selgitan, tegutseb tegelikult oma majandustegevusega seotud eesmärkidel. Niisuguses olukorras võib eespool mainitud elementidel olla kinnitav kaal, kui sedagi, ent kindlasti ei ole need määravad. Erialaste teadmiste, spetsialiseerumuse või organiseerituse puudumine ei välista tingimata „müüja või teenuste osutaja“ staatust.[17] Sama peab paika seoses lepinguga hõlmatava tegevuse kordumise või regulaarsusega. Ka see, kui palju (kui üldse) saadakse lepingust kasumit, võib olla kõigest piiratud tähtsusega; on tehinguid, mille eesmärk ühest küljest ei pruugi olla otsene kasum, kuid see ei tähenda, et neil ei ole teisest küljest pikemas perspektiivis majandustegevusega seotud eesmärki.

35. Asun nüüd hindama neid kaalutlusi konkreetselt käesoleva asja kontekstis.

13 Konkreetsete lepingutingimuste (hindamise) vaatenurgast saab öelda, et „direktiivi 93/13 kohaldatakse – nagu nähtub selle artikli 1 lõikest 1 ja artikli 3 lõikest 1 – tingimustele „müüja või teenuste osutaja ning tarbija vahel sõlmitud lepingutes“, „mille suhtes ei ole eraldi kokku lepitud““ (nagu on märkinud Euroopa Kohus näiteks 15. jaanuari 2015. aasta kohtuotsuses Šiba (C-537/13, EU:C:2015:14, punkt 19) või 17. mai 2018. aasta kohtuotsuses Karel de Grote –Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen (C-147/16, EU:C:2018:320, punkt 45)). Siiski võib olla vaieldav, mil määral on tingimus, et lepingutingimus ei ole individuaalselt läbi räägitud, kolmas tingimus *kogu* direktiivi kohaldamiseks, või on tegemist hoopis *eritingimusega* artikli 3 kohaldamiseks ja (sisulise) hinnangu andmiseks selle artikli alusel.

14 Vt analoogia alusel 4. oktoobri 2018. aasta kohtuotsus Kamenova (C-105/17, EU:C:2018:808, punkt 37).

15 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. mai 2005. aasta direktiiv, mis käsitleb ettevõtja ja tarbija vaheliste tehingutega seotud ebaausaid kaubandustavasid siseturul ning millega muudetakse nõukogu direktiivi 84/450/EMÜ, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive 97/7/EÜ, 98/27/EÜ ja 2002/65/EÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EÜ) nr 2006/2004 („ebaausate kaubandustavade direktiiv“) (ELT 2005, L 149, lk 22), artikli 2 punkt b, ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoobri 2011. aasta direktiiv tarbija õiguste kohta, millega muudetakse nõukogu direktiivi 93/13/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 1999/44/EÜ ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 85/577/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 97/7/EÜ (ELT 2011, L 304, lk 64), artikli 2 punkt 2.

16 Vt 4. oktoobri 2018. aasta kohtuotsus Kamenova (C-105/17, EU:C:2018:808, punktid 38 ja 39). Vt samuti kohtujurist Szpunari ettepanek kohtuasjas Kamenova (C-105/17, EU:C:2018:378, punktid 50–52).

17 Vt juba eespool punkt 23 ja 8. joonealune märkus.

B. Kas EDF on „müüja või teenuste osutaja“?

36. Kõik seisukohti esitanud menetlusosalised peale EDFi on nõus, et vaidlusaluses lepingus on EDF direktiivi 93/13 tähenduses „müüja või teenuste osutaja“.

37. EDF väidab, et ta ei ole seoses kõnealuse laenulepinguga „müüja või teenuste osutaja“ staatuses. Ta ei sõlminud seda konkreetset lepingut enda kutsealases tegevuses. Laenude andmine ei kuulu tema kutsealase pädevuse valdkonda. EDF ei ole pank. Ta annab laene ainult oma sotsiaalprogrammi raames, töötajate huvides.

38. See väide tugineb kolmele argumendile: 1) laenuleping ei kuulu EDFi kutsealase pädevuse piiresse; 2) see leping on töölepinguga seotud; ja 3) see leping on EDFi töötajate abistamise programmi osa. Käesolevas osas käsitlen neid kolme argumenti järjest.

1. „Müüja või teenuste osutaja“ kutsealase pädevuse valdkond

39. EDFi arvates saab isikut pidada „müüjaks või teenuste osutajaks“ üksnes sellel konkreetsel tegevusalal, mis vastab tema kutsealase pädevuse valdkonnale. EDFi majandustegevus seisneb energia tootmises ja tarnimises. Seetõttu ei saa krediiditeenuste valdkonda tema kutsealaseks tegevuseks pidada. EDF märkis, et samamoodi ei tee see, kui äriühingul on oma töötajate tarbeks söökla, temast „müüjat või teenuste osutajat“ toitlustuse alal.

40. Niisugune mõiste „müüja või teenuste osutaja“ käsitamise viis näib üsna kitsendav. Sisuliselt tähendaks see direktiivi 93/13 artikli 2 punkti c praeguse sõnastuse – nimelt „toimib eesmärkidel, mis on seotud tema majandus-, kaubandus- või kutsetegevusega“ – asendamist millegi niisugusega nagu näiteks „toimib üksnes oma kutsealase pädevuse piires“. Direktiivi tekstist, kontekstist ja eesmärgist ega ka Euroopa Kohtu praktikast ma sellele tõlgendusele eriti tuge ei leia.

41. Kui alustadagi sellest kohtupraktikast, on Euroopa Kohus juba otsustanud, et majandus-, kaubandus- või kutsetegevuse mõiste võib hõlmata ka kõrvalteenuseid või tegevust, mis hõlbustab või soodustab põhitegevust. Kohtuotsuses Karel de Grote on kinnitatud, et põhitegevusega seotud täiendavat tegevust ennast võib samuti pidada „müüja või teenuste osutaja“ staatust määrava „majandus-, kaubandus- või kutsetegevuse“ määratluse hulka kuuluvaks. Nimetatud kohtuotsuses märkis Euroopa Kohus, et kui haridusasutus osutab üliõpilastele krediiditeenuseid, toimib ta direktiivi 93/13 tähenduses „müüja või teenuste osutajana“ ka siis, kui on selge, et need teenused ei ole tema põhitegevus (haridustegevus).[18]

42. Ehkki kõnealune haridusasutus ei olnud pank ega finantsasutus, andis tema tegevus maksesoodustuste valdkonnas alust direktiivist tulenevaks kaitseks, nagu käesolevalgi juhul. Kindlasti saaks väita, et kohtuasjas Karel de Grote vaidluse all olnud maksesoodustusi anti selleks, et otseselt rahastada asjaomase haridusasutuse põhitegevust (neid maksesoodustusi võimaldati õppereisi rahastamiseks). Seega saaks esitada lähedusega seotud argumendi: kohtuasjas Karel de Grote andis haridusasutus tegelikult üliõpilasele raha laenuks, et ta saaks selle samale asutusele otse tagasi maksta, käesoleval juhul aga ei tegele EDF omaenda põhitegevuse kaudse rahastamisega. Ta hoopis annab raha laenuks, et tema töötaja (ja selle abikaasa) saaks kolmandalt isikult kodu osta.

43. Ma ei arva siiski, et see argument muudaks niisuguse hüpoteeklaenu „liiga sattumuslikuks“ või „liialt kaugeks“, nii et see jääks direktiivi kohaldamisalast välja. Võrreldes olukorraga kohtuasjas Karel de Grote on kõnealune laenuleping käesoleval juhul EDFi põhitegevusala suhtes ikkagi kõrvaltegevus, ent teisel moel. Kahtlemata, nagu EDF on ise kinnitanud, on vaidlusalune laenuleping osa tema kui tööandja sotsiaalprogrammist. Ent olgu selline programm kui tahes üllas ja kiiduväärne, võib küllap ka

18 17. mai 2018. aasta kohtuotsus Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen (C-147/16, EU:C:2018:320, punktid 57–58).

julgelt eeldada, et ükski ratsionaalselt tegutsev ettevõtja, kes sellise programmi ellu rakendab, ei tee seda ainult heategevuslikul eesmärgil. Selle, nagu ka teiste võimalike töötajatele tehtavate soodustuste eesmärk on meelitada ja hoida kvalifitseeritud ja oskuslikku tööjõudu. Selles mõttes aitavad ja soodustavad niisugused laenulepingud tõepoolest edukat majandustegevust.

44. Samuti, peale selle loogika, mida on juba kohtupraktikas väljendatud, võib lisada, et direktiivi 93/13 artikli 2 punktist c nähtuvalt soovis liidu seadusandja anda mõistele „müüja või teenuste osutaja“ lai tähendus.[19]

45. Esiteks on „müüja või teenuste osutaja“ selles sättes endas määratletud kui „[*iga*] füüsiline isik, kes käesoleva direktiiviga hõlmatavate lepingute raames toimib eesmärkidel, mis on seotud tema kaubandus-, majandus- või kutsetegevusega, olenemata sellest, kas ettevõte on era- või riigiomanduses“.[20] Seda puhtgrammatiliselt tõlgendades on raske väita, et EDF ei ole selle konkreetse lepingu suhtes toiminud eesmärkidel, *mis on seotud* tema kaubandus-, majandus- või kutsetegevusega selles mõttes, mida eespool kirjeldasin. Teistes keeleversioonides kasutatud sõnastus (mõnel juhul on sõnastuse „on seotud“ asemel „raames“) on sama lai.[21] Samuti ei viita miski selles tekstis, nagu tähendaks „kaubandus-, majandus- või kutse[-]“ tegevust ainult niisuguses valdkonnas, kus asjaomasel isikul on konkreetne kutsealane pädevus.

46. Teiseks ei ole juhus, et artikli 2 punktis c on mõiste „müüja või teenuste osutaja“ määratletud laialt.[22] Lai määratlus, mida liidu seadusandja teadlikult kavatses, haakub direktiivi 93/13 üldise kavaga kaitsta tarbijaid kui nõrgemat poolt. Vajadus, et konkreetne leping kuuluks „kutsealase pädevuse valdkonda“, lisaks artikli 2 punkti c veel ühe, kirjutamata nõude ja piiraks direktiiviga ette nähtud kaitse ulatust.

47. Kolmandaks, isegi kui lisada seesugune nõue (selleks, et majandustegevuses osalejat saaks pidada „müüjaks või teenuste osutajaks“, peab leping kuuluma tema kutsealase pädevuse valdkonda) direktiivi artikli 2 punktile c kohtulahendi kaudu, *quid non*, oleks selle tulemus üsna küsitav selles osas, mis puudutab ettearvatavust tarbija jaoks.

48. Ühest küljest tähendaks (üsna intuitiivne) käsitusviis, mida näib pooldavat EDF, „kutsealase pädevuse“ sidumist kutsealal tegutseja põhi- või loomuliku tegevusvaldkonnaga. Selline käsitusviis aga muudaks direktiivi 93/13 kohaldamisala olenevaks sellest, kuidas üks lepingupool enda ettevõtluse või kutsetegevuse eesmärki ise deklareerib (või tajub). Sellest tekiks lõpuks oht, et direktiiviga ette nähtud kaitse hakkab olenema sellest, mida müüjad või teenuste osutajad väidavad end tegevat, mitte sellest, mida nad tegelikult teevad.[23]

19 17. mai 2018. aasta kohtuotsus Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen (C-147/16, EU:C:2018:320, punkt 48).

20 Kohtujuristi kursiiv.

21 Prantsuse keeles „dans le cadre de son activité professionnelle“; saksa keeles „im Rahmen ihrer gewerblichen oder beruflichen Tätigkeit“; itaalia keeles „nel quadro della sua attività professionale“; portugali keeles „no âmbito da sua actividade profissional“; hispaania keeles „dentro del marco de su actividad profesional“; hollandi keeles „in het kader van zijn […] beroepsactiviteit“; tšehhi keeles „jedná pro účely související s její obchodní nebo výrobní činnosti“.

22 Selle kohta vt 17. mai 2018. aasta kohtuotsus Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen (C-147/16, EU:C:2018:320, punktid 48–50).

23 Võib lisada, et küsimus, mis puudutab juriidiliste isikute tegutsemist väljaspool nende tavalist tegevusala, ei ole tarbijaõiguse valdkonnas uudne. On ju mitu liikmesriiki võtnud vastu suuremat kaitset võimaldava standardi, millega on laiendatud tarbija mõistet nii, et see hõlmab ka juriidilisi isikuid, kui nad tegutsevad väljaspool oma tavalist tegevusala (vt Ebers, M., „The notion of „consumer““ – Schulte, Nölke, H., Twigg-Flesner, C., Ebers, M. (toim), *EC Consumer Law Compendium*: *The Consumer Acquis and its transposition in the Member States*, Sellier European Law Publishers, 2008, lk 454–464). Direktiivis 93/13 hõlmab mõiste „tarbija“ ainult füüsilisi isikuid (22. novembri 2001. aasta kohtuotsus Cape ja Idealservice MN RE (C-541/99 ja C-542/99, EU:C:2001:625, punkt 17). Liikmesriigid võivad siiski kehtestada rohkem kaitset võimaldavaid standardeid ning laiendada kaitset valdkondadesse, mida direktiiv ei hõlma, nagu näiteks kutsealal tegutsejate kaitse (vt analoogia alusel 14. märtsi 1991. aasta kohtuotsus Di Pinto (C-361/89, EU:C:1991:118, punktid 21–23). See, et minimaalne ühtlustatus võib võimaldada vastavalt direktiivi artiklile 8 mõiste „tarbija“ laiendamist liikmesriikides, ei tähenda siiski, et selle mõjul saaks kitseneda mõiste „müüja või teenuste osutaja“. See oleks direktiiviga vastuolus, sest see tähendaks direktiiviga ette nähtud minimaalse kaitsestandardi alandamist.

49. Teisest küljest ei sobi direktiivi 93/13 eesmärkidega kutsealase pädevuse valdkonna piiritlemisel hästi ka objektiivsem lähenemisviis, milles tuginetakse näiteks äriühingu registreeritud tegevusaladele. Kui direktiivi kohaldamisala oleks seotud riigisisese tegevusloa ulatusega või majandustegevuse registriga, oleksid tarbijad igal korral, kui nad soovivad mingit kaupa osta, õigupoolest sunnitud kontrollima, kas vastaspool kirjutab lepingule alla tegelikult oma riigisisesel tegevusalal või mitte.[24] Sellega kaasneksid lahknevad toimimisviisid reguleeritud ja reguleerimata tegevusaladel. Samuti võib see eri liikmesriikides viia üsna lahknevate tulemusteni, sest liikmesriikide tasandil näib registreeritud äriühingu majandustegevuse selge deklareerimise kohustuse ja täpsuse osas olevat küllaltki suuri erinevusi. Samuti – ja mis vahest peaminegi – ei näe ma head põhjust, miks peaks see, kui ettevõtja on (ebakorrapäraselt või mitte) sõlminud lepinguid väljaspool oma registreeritud tegevusala, tarbijad selles erikontekstis direktiiviga ette nähtud kaitsest ilma jätma.

50. Kokkuvõttes ei välista lepingu sõlmimine väljaspool juriidilise isiku kutsealase pädevuse valdkonda selle isiku staatust „müüja või teenuste osutajana“, kui isik on niisugust lepingut sõlmides toiminud eesmärkidel, *mis on seotud* tema kaubandus-, majandus- või kutsetegevusega.

51. Tunnistan, et juriidiliste isikute jaoks on niisugune lähenemisviis tõepoolest lai, eriti kui see hõlmab ka tegevust, mis on tema põhimajandustegevuse suhtes abistav, kaasnev, ettevalmistav või laiendav. Siiski ei pea ma sellist tulemust problemaatiliseks, ja seda sisuliselt kahel põhjusel. Esiteks on juriidiline isik – ja eriti äriühing – direktiiviga 93/13 ette nähtud kaitse loogikat ja eesmärki arvestades praktilises mõttes lihtsalt teistsugune kui füüsiline isik. Juriidilise isiku tegevus on ühel või teisel viisil suuremalt jaolt seotud tema majandustegevusega. Teiseks aga ei tasu unustada, et käesolev kohtuasi puudutab ainult tarbijalepingu kummagi poole staatust ja seega direktiivi kohaldamisala. Ent isegi selle direktiivi kohaldamisalasse kuulumise korral võib lepingutingimust pärast selle sisu hindamist muidugi ka õiglaseks pidada.

2. Töölepingud

52. Peale selle, et laenulepingute sõlmimine ei ole EDFi põhitegevus või et see tegevus jääb väljapoole tema kutsealase pädevuse valdkonda, jääb siiski tõsiasjaks, et laenuleping sõlmiti EDFi *töötajaga*. Kas füüsilist või juriidilist isikut saab pidada „müüjaks või teenuste osutajaks“ direktiivi 93/13 tähenduses ka siis, kui ta müüb kaupu või osutab teenuseid oma töötajatele?

53. Just sellega seoses arutlesid kohtuistungil osalenud isikud direktiivi põhjenduse 10[25] tähenduse üle. Selles põhjenduses on esmalt märgitud, et ebaõiglaste tingimuste suhtes vastu võetud õigusnorme tarbijate tõhusamaks kaitsmiseks „tuleks kohaldada müüjate või teenuste osutajate ning tarbijate vahel sõlmitud *kõigi* lepingute suhtes“.[26] Samuti on seal märgitud, et „käesoleva direktiivi reguleerimisalast [tuleb] muu hulgas välja jätta töölepingud“. Seetõttu jääb sellest põhjendusest mulje, et direktiivi kohaldamisalast on tehtud (esemeline) erand.[27]

54. Arvan siiski, et see nii ei ole.

24 Samamoodi, nagu olen argumenteerinud oma ettepanekus kohtuasjas Nemec (C-256/15, EU:C:2016:619, punkt 90).

25 Mis on täies mahus osundatud käesoleva ettepaneku punktis 4.

26 Kohtujuristi kursiiv.

27 See võib olla ajendanud Euroopa Kohut 14. septembri 2016. aasta kohtumääruses Dumitraş (C-534/15, EU:C:2016:700, punkt 27) viitama põhjenduses 10 toodud näidetele kui eranditele: „Seega ei ole lepingu ese – välja arvatud direktiivi 93/13 põhjenduses 10 loetletud erandid – selle direktiivi kohaldamisala kindlaksmääramisel oluline […]“. Siiski ei puudutanud see kohtuasi ühegi põhjenduses 10 toodud näite tõlgendamist.

55. Esiteks ei ole Euroopa Liidu õigusakti põhjendusel põhimõtteliselt siduvat õigusjõudu. Seetõttu ei saa sellega kehtestada erandit kõnealuse õigusakti tegelikest (kehtivatest ja siduvatest) sätetest.[28] Põhjendus 10 nagu iga teinegi põhjendus võib olla abiks sellele vastava kehtiva direktiivisätte tõlgendamisel, ent põhjendusele endale ei saa tugineda erandi või kitsenduse tegemisel direktiivi kohaldamisala suhtes.

56. Teiseks olen selle põhjenduse tegeliku tähenduse küsimuses sama meelt komisjoniga: põhjenduse 10 eesmärk ei ole välistada direktiivi 93/13 kohaldamisalast lepinguid, mis muidu sinna kuuluksid. Sellega ei ole kehtestatud direktiivi kohaldamisalast tehtavate erandite „esemelist“ loetelu. Selles on pelgalt näitlikustatud, mis liiki lepingud jäävad tarbijasuhetest välja juba põhjusel, et nende pooled ei tegutse direktiivi tähenduses „tarbijatena“ ega „müüjate või teenuste osutajatena“. Nii on põhjenduses 10 toodud illustreerivaid näiteid selle kohta, mis liiki õiguslikud tehingud ei ole hõlmatud direktiivi artikli 1 lõikega 1 koostoimes artikli 2 punktidega b ja c.[29]

57. Samamoodi on töölepingutega, mille kohaselt üks isik ehk töötaja asub teatavaks ajaks tasu eest teise isiku ehk tööandja teenistusse. Sellise töölepingu (või ka töölepingute seeriaga) kehtestatakse või muudetakse niisuguse tööandja-töötaja suhtega seotud õigusi ja kohustusi.

58. Nagu kõik käesolevas asjas seisukohti esitanud menetlusosalised on nõustunud, ei ole käesolevas asjas käsitletav laenuleping niisugune tööleping.[30] See laenuleping ei reguleeri töösuhet ega käsitle töötamise tingimusi. Samuti ei ole see osa asjaoludest, mis tavaliselt on või mis peavad igal juhul olema seotud töösuhtega.

59. Mööndes, et vaidlusalune leping ei ole tööleping, on EDF siiski toonitanud, et käesoleval juhul ei tule direktiivi 93/13 kohaldada, sest vaidlusalune laenuleping on leping, mis on sõlmitud *seoses* töölepinguga ja loob töötajatele soodsaid tingimusi.

60. Minu arvates ei muuda see, et kõnealuse lepingu saavad sõlmida ainult töötajad, tõsiasja, et selle lepingu sõlmimisel toimib EDF direktiivi tähenduses „müüjana või teenuste osutajana“. Jällegi, määrav kriteerium on see, kellena kumbki pool lepingu sõlmib, mitte põhjus või ajend, miks ta seda teeb. Samamoodi ei jäta see, kui teatavat liiki tarbijalepinguid saavad sõlmida ainult teatavat liiki tarbijaid, neid tarbija staatusest ilma.

61. EDFi argumendiga nõustumine tähendaks, et direktiivi 93/13 kohaldamisalast jääks välja iga tööandja ja töötaja vaheline leping, mis hõlmab soodustust või eesõigust. Kas direktiivi kohaldamisala ei hõlmaks siis ka autotehase töötajat, kui ta ostab oma tööandjalt auto, ainuüksi seetõttu, et ta saab selle ostmisel hinnaalandust, nagu kõik teisedki sama tehase töötajad? Ka EDF tunnistas kohtuistungil, et nii olla ei saa. Erinevus võrreldes käesoleva juhtumiga seisneks EDFi sõnul selles, et leping kuulub autotootja „kutsealase pädevuse“ valdkonda. Ent kui mõiste „müüja või teenuste osutaja“ ei olene sellest, kas üks või teine leping jääb väljapoole isiku kutsealase pädevuse valdkonda, nagu eelnevas käesoleva ettepaneku jaos selgitatud, ei näe ma põhjust, miks see peaks olema oluline siis, kui lepingupooled juhtuvad olema tööandja ja töötaja.

28 Vt selle kohta 19. novembri 1998. aasta kohtuotsus Nilsson jt (C-162/97, EU:C:1998:554, punkt 54).

29 Sel viisil loogiliselt seletades ka loetelule eelnenud sissejuhatavat sõnastust „ seetõttu […] muu hulgas […]“. Vastasel korral oleks avatud loetelu (esemelistest) eranditest, mis oleksid kõigest näitlikud ja mida saaks soovi korral laiendada (ilma et siiski oleks ette nähtud ühtegi kriteeriumit teiste erandite kehtestamiseks), üpris üllatav õigusloome meetod.

30 Või nagu ingliskeelses sõnastuses, „contracts relating to employment“. Käesolevas ettepaneku jaos tutvustatud põhjustel ei saa siiski nõustuda keelelise argumendiga, et „tööleping“ (inglise keeles „contracts relating to employment“) peaks tähendama igasugust lepingut, mis on sõlmitud töösuhte *tõttu*. Võib ka lisada, et teistes keeleversioonides peale ingliskeelse on kasutatud palju kitsamaid mõisteid kui *contracts relating to employment*: nimelt *Arbeitsverträge*, *contrats de travail*, *contratti di lavoro*, *contratos de trabajo*, *arbeidsovereenkomsten*, *contratos de trabalho*, *pracovní smlouvy*, *umów o pracę* jne.

62. Lisan, et minu arvates ei mõjuta see, kuidas töötaja saadavat „eelist“ maksustamisel (võimalik, et diferentseeritult) käsitatakse, lepingusuhte olemust käesoleva direktiivi kohaldamisel. See, et teatavate liikmesriikide maksusüsteemides võidakse pidada teatavate töötajatele pakutavate programmide soodustingimustest tekkivat rahalist kasu maksustamisel tuluks (mis moodustab osa töötaja maksubaasist), ei muuda hüpoteeklaenulepingut töölepinguks, mida tuleb pidada direktiivi kohaldamisalast välja jäävaks.

63. Lõpuks, kui üks või teine leping peaks jääma direktiivi kohaldamisalast välja pelgalt seetõttu, et teenuse osutaja on tarbija tööandja, satuksid tarbijad, kes on ühtlasi töötajad, üsna ebaselgesse olukorda. Nad sooviksid soodustingimuste tõttu osta teenuseid või kaupu, mida pakuvad nende tööandjad valdkondades, kus nad muidu pöörduksid turul teiste teenuseosutajate poole. Ent tegelikult kaasneks sellega igasugusest tarbijakaitsest loobumises seisnev varjatud kulu. Tarbijakaitse ulatus oleneks siis sellest, kas tööandja pakub neid teenuseid firmasiseselt või teiste teenuseosutajate kaudu või mitte.

64. Seetõttu ei mõjuta see, kas leping, mis *ei ole tööleping*, on sõlmitud tööandja ja töötaja vahel, lepingupoolte liigitamist „tarbijateks“ või „müüjateks või teenuste osutajateks“.

3. Tööandja sotsiaalprogrammi raames sõlmitud lepingud

65. Lõpuks on EDF väitnud ka seda, et vaidlusalune laenuleping on osa äriühingu sotsiaalprogrammist. Selliseid laene andes ei taotle EDF endale kasumit, vaid kõigest soovib võimaldada oma töötajatele soodustingimusi kodu omandamise hõlbustamiseks.

66. Ka see asjaolu ei ole minu arvates oluline lepingupoole liigitamisel „müüjaks või teenuste osutajaks“ direktiivi tähenduses.

67. Nagu kassaatorid on õigesti argumenteerinud, ei ole määrav, kas tegevus on avalik või on see tulu või hüvesid toov.

68. Esiteks ja mis kõige olulisem, on Euroopa Kohus juba märkinud, et direktiivi 93/13 artikli 2 punkt c hõlmab ka mittetulunduslikult osutatavaid teenuseid: kohtuasjas Karel de Grote luges Euroopa Kohus direktiivi kohaldamisalasse kuuluvaks intressivaba tagasimakseviisi.[31]

69. Teiseks, üldiselt „ei saa see, kas müüja või teenuste osutaja tegutseb avalikes või erahuvides, ega tema täidetav konkreetne ülesanne“ määrata ära direktiivi kohaldatavust.[32] Euroopa Kohus on sellega seoses otsustanud, et mõiste „ettevõtja“ – mis on määratletud direktiivis 2005/29 samalaadselt nagu „müüja või teenuste osutaja“ direktiivis 93/13 – hõlmab ka avaliku huvi teenust osutavat avalik-õiguslikku asutust, kes haldab riiklikku ravikindlustussüsteemi,[33] mida tõenäoliselt ei hoita käigus kasumi saamiseks.

70. Kolmandaks tuleb igal juhul silmas pidada, et käesolevas asjas vaidluse all olevat laenulepingut ei sõlmitud intressivabana. On selge, et selle lepingu kohaselt tuli maksta EDFile intressi, olgugi et töötajatele võimaldatav intressimäär võis olla tol ajal turul pakutust soodsam.

71. Kokkuvõttes ei ole see, et vaidlusalune laenuleping on eluaseme ostmiseks antava abi kaudu osa äriühingu töötajate heaks loodud sotsiaalprogrammist, käesolevas asjas oluline.

31 Vt selle kohta 17. mai 2018. aasta kohtuotsus Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen (C-147/16, EU:C:2018:320, punkt 51).

32 15. jaanuari 2015. aasta kohtuotsus Šiba (C-537/13, EU:C:2015:14, punkt 28).

33 3. oktoobri 2013. aasta kohtuotsus Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs (C-59/12, EU:C:2013:634, punkt 41).

72. Samas saab vaid toonitada, nagu on juba märgitud käesoleva ettepaneku punktis 19, et Euroopa Kohtu menetluses olev asi ei puuduta hinnangu andmist selle kohta, kas vaidlusalune lepingutingimus on (eba)õiglane. See hinnang tuleb anda liikmesriigi kohtul. Seejuures tuleb tal arvesse võtta lepingu sõlmimise objektiks oleva teenuse laadi ja viidata kõigile lepingu sõlmimise aegsetele asjaoludele, mis viisid selle sõlmimiseni.[34] Seega, ehkki sotsiaalsed kaalutlused ja/või saadud kasum (või selle puudumine) ei ole lepingupoolte staatuse hindamisel olulised, on mõeldav, et need võivad olla olulised pooltele sellest lepingust tekkinud õiguste ja kohustuste üldise tasakaalu hindamisel.

4. Vahejäreldus

73. EDF on juriidiline isik, kelle ettevõtluse eesmärk on toota ja tarnida elektrit. Selle põhimajandustegevuse käigus rakendab ta ellu personalipoliitikat, millega ta püüab töötajaid meelitada ja hoida, pakkudes neile teatavaid eeliseid ja töötajatele mõeldud soodustusi. Üks nendest on eluasemekava, mille kohaselt EDF sõlmib töötajatega lepingusuhteid, et anda neile laenu eluaseme soetamiseks. Käesoleva osa eelmistes jagudes kirjeldatud põhjustel toimib EDF oma töötajatega laenulepinguid sõlmides eesmärkidel, mis on seotud tema majandustegevusega, ning seetõttu tuleb teda pidada „müüjaks või teenuste osutajaks“ direktiivi 93/13 artikli 2 punkti c tähenduses.

74. Käesolevas asjas kinnitavad seda järeldust muudki asjaolud:[35] nagu ilmneb, on EDFi organisatsioonis spetsiaalne üksus. Tal on konkreetne osakond, mille tegevus seisneb töötajatele laenude andmises. Samuti on ilmnenud, et ta sõlmib regulaarselt oma töötajatega laenulepinguid. EDFi tegevust laenude andmisel reguleeris teabe andmist ja kaitset käsitlev riigisisene õigusakt,[36] mis näib olevat eelnenud riigisisesele tarbijakaitsele. Lisaks muule ei olnud need laenulepingud intressivabad.

75. Minu arvates ei muuda see, et laenuleping ei kuulu tavalisse EDFi kutsealase pädevuse valdkonda ja et see on sõlmitud EDFi ja ühe tema töötaja vahel ning on osa äriühingu sotsiaalprogrammist, hinnangut direktiivi tähenduses „müüja või teenuste osutaja“ staatuse kohta.

C. Kas kassaatorid on tarbijad

76. Käesoleval juhul on H. Pouvin sõlminud EDFiga laenulepingu eluaseme ostmise eesmärgil. Nagu eespool, käesoleva ettepaneku B jao 2. osas märgitud, ei ole see tööleping. Kahtlemata on tema sõlminud selle lepingu eesmärkidel, mis ei ole seotud tema kaubandus-, majandus- või kutsetegevusega. Õigupoolest ei ole ükski käesolevas asjas seisukohti esitanud menetlusosaline väitnud, et H. Pouvin võis tegutseda eesmärkidel, mis olid seotud tema kaubandus-, majandus- või kutsetegevusega.

77. Seetõttu tuleb H. Pouvini pidada EDFiga sõlmitud laenulepingus tarbijaks direktiivi 93/13 artikli 2 punkti b tähenduses.

78. Seda enam peab seesama järeldus kehtima ka M. Dijoux’ suhtes, kes ei ole kunagi olnud EDFiga seotud muul viisil kui eluaseme soetamise eesmärgil sõlmitud lepingus laenusaajana.

34 15. jaanuari 2015. aasta kohtuotsus Šiba (C-537/13, EU:C:2015:14, punkt 33 ja seal viidatud kohtupraktika).

35 Eespool punktides 32–34 kirjeldatud tähenduses.

36 13. juuli 1979. aasta seadus nr 79-596 eluasemelaenu võtjate teavitamise ja kaitse kohta kinnisvarasektoris.

V. Ettepanek

79. Eespool kirjeldatud kaalutlustel teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Cour de cassationi (Prantsusmaa kassatsioonikohus) esitatud küsimustele järgmiselt:

– Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivis 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes artikli 2 punkti c tuleb tõlgendada nii, et kui selline äriühing nagu EDF annab töötajale ja töötaja abikaasale eluaseme ostmise abikava raames hüpoteeklaenu, mida on õigus saada ainult selle äriühingu töötajatel, toimib ta „müüjana või teenuste osutajana“.

– Direktiivi 93/13 artikli 2 punkti b tuleb tõlgendada nii, et äriühingu töötaja ja selle töötaja abikaasa, kes sõlmivad tööandjaks oleva äriühinguga laenulepingu eluaseme ostmiseks, toimivad tarbijatena.